

Straub Péter

A HAZAI RÉGÉSZET KIS TÜKRE

Gondolatok egy hiánypótló összefoglalás kapcsán

78

Régészeti nyomozások Magyarországon 2.0.

Szerk.: Ilon Gábor. Martin Opitz kiadó, Budapest, 2019. 375 oldal

Ikrek a gödörben

Több mint egy évtizeddel az első kötet megjelenése után a szerzők újabb izgalmas nyomozásokra hívják a kedves Olvasót, ezúttal huszonhét alkalommal. De nemcsak a szerzők száma növekedett az előző, 2008-ban kiadott kötethez képest, hanem a könyv formája, mérete és súlya is (ez most 1,5 kg lett!), amely gazdag, színes mellékletekkel csábítja a régmúlt iránt érdeklődőket, újabb izgalmasnál izgalmasabb kalandokra. A már a könyvesboltokban elérhető új kötet a korábbival megegyező tematikában tárgyalja az utóbbi évek szenzációsnak bizonyuló felfedezéseit, legyen szó akár egy új leletről, régészeti jelenségről vagy sok évtizede napvilágra került régészeti emlékek újraértelmezéséről. A szerzők egy részét már ismerősként köszönheti az előző kötetet olvasó érdeklődő, akik rutinos kutatóként a már megismert magas színvonalon tárják elénk a legújabb narratívákat, ugyanakkor a publikálók listája számos fiatal kutatóval is bővült.

A lényeg változatlan maradt, bemutatni a magyar régészet legújabb és legérdekesebb eredményeit a nagyközönség számára, hozzájárulva ezáltal a tudomány népszerűsítéséhez és folytatni az ismeretterjesztés nemes hagyományát.

A régészeti kiadványokat olvasók körében már jól ismert a kiadó neve is, hiszen számos nívós régészeti kiadvány mellett számtalan népszerűsítő kötet kiadása fűződik a nevükhöz. A rövid, sokszor humoros és frappáns, olvasmányos stílusú írások mindegyikének végén talál az olvasó egy rövid tájékoztató irodalomjegyzéket, ha netán ismereteit szeretné még tovább bővíteni. A kötet zárásaként pedig a szerzők rövid szakmai életrajza is megismerhető.

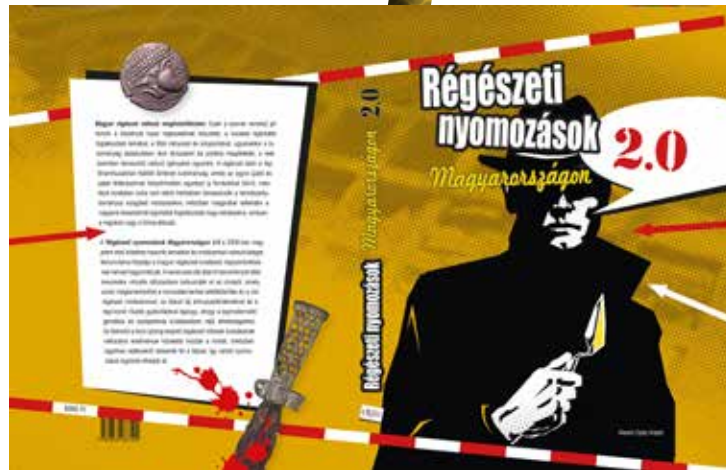
Aki olvasta az első kötetet, tudja, hogy nem világra szóló kincsekről lesz szó, sokkal inkább egy-egy leletről vagy egy-egy jelenség lehetséges értelmezéséről, ami bizony megmozgatja még a szakemberek tudását, felkészültségét, de a fantáziáját is. Nem kell azonban félnie az Olvasóknak. Az írások kerülnek a szükségtelen tudományos szak kifejezések használatát, mint ahogy az irodalmi hivatkozások

és lábjegyzetek sem nehezítik a befogadás folyamatát.

A kötetben részben tematikai, részben kronológiai sorrendben követik egymást a sokszínű írások. Ennek köszönhetően a gondolatok ezerfelé futnak olvasás közben. A közel 400 oldalas kötet részletes bemutatására itt nincs mód, ezért leginkább csak a számomra legizgalmasabb, továbbá a szakterületembe (népvándorlás kor) vágó fejezetekre utalok.

Már Vida Tivadar egyetemi tanár alaposan megírt, ámde rövid bevezetője is felér egy önálló tanulmánnyal. Írásából világosan kiderül, hogy ma már szinte csak pénz kérdése, mi mindent tudhatunk meg egy-egy személyről vagy népről, a környezettükről, az emberről és annak cselekedeteiről, netán évezredes migrációjáról a rohamosan fejlődő természettudományi vizsgálatok segítségével. A könyv későbbi tanulmányaiban mindezekről részletesebben szó is esik.

Az első blokkban a fémkeresőzés hasznáról és káráról, a LiDAR eszközről és a régészeti légi fotózás előnyeiről olvashatunk, amelyek rendkívül nagy segítséget adhatnak egy-egy lelőhely felfedezésében vagy részletes megismerésében, dokumentálásában. Tiszántúli és Baranya megyei példák kapcsán mutatja be ezeket a módszereket egy-egy szerző.

Török kori fémbogrács filmzése a víz alatt

A régészeti állattannal, az embertannal, valamint a víz alatti régészettel foglalkozó tanulmányok az előző kötethez hasonlóan nemcsak az Olvasó agyát veszik igénybe, de a rekesziz-
mók sem pihenhetnek. Minthogy „bünté-
nyekről” van szó, nem is kívánom ismertetni a részleteket, mert biztos vagyok benne, hogy az Olvasó többször is visszatér majd ezekhez. Annyit azonban elárulok, hogy engem a Drávában lelt tucatnyi török kori bödönhajó felfedezésének kalandos története ejtett foglyul, megismerve a bűvárrégészet nehézségeit és a fák évgyűriin alapuló kor-meghatározás mintavételi veszélyeit. Az antropológiai tanulmány egy, úgynevezett csónak fejű újkőkori ikerpár kapcsán tekinti át a különböző korszakok koponyákon végrehajtott módosítási eljárásait, de rámutat a halott máglyára szegezésének római kori (Savaria) lehetőségére is.

A cikkek időrendjében haladva a legelső tanulmány a jégkorszakba repíti vissza az Olvasót, mégpedig a Jászság területére. Itt egy gyapjas mamut maradványai kapcsán alapos betekintést kapunk a korabeli vadászközösségek életébe, épp-
úgy, mint a hozzájuk kapcsolódó szerteágazó régészeti problémákba. Jól illeszkedik e tanulmányhoz az őskori kőeszközök nyersanyagának a bányászata és a kőfeldolgozás áttekintése. A késztermékek

távolsági kereskedelmének a megszervezése pedig különös tiszteletet vált ki az Olvasóban. Az őskori blokkon belül több bronzkori témájú cikkel találkozunk, ami részben nyilván a szerkesztő szakmai érdeklődésének is betudható. A mészbetétes edények és a veleimi aranykincs, avagy a korszakban felfedezett szálfelegyver, a kard szimbolikája, továbbá története, a korabeli ember genetikája – mind-mind érdekfeszítő olvasmányok.

A vaskor őskori időszakát úgy érinti a kötet, hogy egy kiváló írás egyrészt visszavisz minket a magyar archeológia kezdeteihez, s az első hazai vasútépítéshez. Hiszen 1847-ben Szob határában mentették meg az első hazai kelta sírokat. Másrészt a korszak régészeti kutatásának érthető és érdekfeszítő összefoglalását nyújtja. Ezt követően korszakhatárhoz érünk, mivel a kelták pénzveréséről szóló tanulmány, amely a híres kelta lovaspénzek elő- és hátlapjának eredetére is rávilágít, átvezet bennünket az őskorból az ókorba.

A római korról két tanulmány foglalkozik. Egy Baranya megyei villagazdaságról és egy, az alföldi szarmaták temetkezési szokásairól értekező. Az előbbi komplex kutatása (légi felvétel, terepbejárás, fémkeresőzés, próbafeltárás stb.) a nyomozás példás folyamatába enged betekinteni. A másik az 1899 késő őszén, a Hild Viktor vezette jászalsószentgyörgyi szarmata kori halmoknak a szatirikus elemektől sem mentes és kis híján botrányba fulladt ásatásának történetét mutatja be. Elolvasását a szakmabelieknek okulásképpen is, a laikusoknak pedig nem mellékesen szórakozásképpen is aján-

Madár alakú korsó a bronzkorból

Angol plomba a pápai piactérről

lom. A halmok, a helyiek téves elképzelése szerint Attila hun király sírját és kincseit rejtették. Ezek után nem meglepő, hogy e régészeti kötetből nem maradhatott ki a hun király székhelye utáni nyomozás sem. Remélem, hogy talán egy majdani nagyberuházás alkalmával valóban nyomára is akadhatnak a szakemberek ennek a mitikus helynek.

Az avar kor emlékeanyagával két tanulmány foglalkozik. Egy a korai avar kori – talán ogur – nők viseletét és egy másik, a kehidai temető kapcsán az avarok lovait bemutató. A kötet egyik jelentős tanulmánya a Solt melletti Tételhegy több évezredes, a bronzkortól a népvándorlás korán át a magyar történelemben is jelentős szerepet játszó örökségét boncolgatja.

A kisszámú középső- és korai újkori tanulmány közül kiemelkedik egy apró és jelentéktelennek tűnő tárgyról szóló dolgozat. A szerző pápai ásatásán előkerült különös, csupán néhány centiméter átmérőjű szürke színű ólomkorong alapján egy lebilincselő vonalvezetésű, majdnem ideálisnak bizonyult büntényre derít fényt. Az ásatáson előkerült szóban forgó leletek az angol királyi címeres és feliratos ólomplombák, melyek azoknak a textileknek a minőségét és eredetét voltak hivatottak igazolni – mintegy márka- és védjegyként –, amiket a végvári katonák a zsoldjuk mellé kaptak. Az írás végére kiderül, hogy a hódoltsági terület török vezetője és a Magyar Királyság magas rangú vezetőinek „együttműködéseként” a Békés megyében gyártott hamis textilárut maguk a katonák dobták piacra. A szenzációs felfedezés és annak tálalása nagyszerűen passzol

a kötetbe, és szinte ott érezzük magunkat a szövvényes szálakat kibogozó fiatal régész mellett. E pompás tanulmány megérdemli, hogy a szerző

nagyon alapos listáját a hazai angol textilplombákról egy további darral egészítsem itt ki. Erről Ő – annak közöletlensége miatt – nem tudhat. A tárgy a keszthelyi Fő tér legutóbbi átalakítása során a vár területéről került napvilágra.

A kötet utolsó tanulmányai ugyancsak példaértékűek. A majki karthauzi kolostor, majd Esterházy-kastély nem régészeti korú, barokk építmény. Megismerésének és hiteles rekonstrukciójának története viszont elképzelhetetlen lett volna és lenne a régészeti módszerekkel történő kutatás nélkül. A záró tanulmány egy még folyamatban lévő nyomozás munkaközi eredményeit közli. Az európai avar kori történelem első (1936) összegyűjtött, ámde máig ki nem adott írott forrásai szerzőjének (Forró Lászlónak) az élettörténetét kutatja.

A kötetet tehát meleg szívvel ajánlom mindenkinek, akit a hazai régészet legújabb eredményei, a régészek munkájának izgalmas részletei, avagy a múlt megismerésének krimyszerű kulisszái érdekelnek!

Márta, a mamut

Üvegbetétes aranykorongok Jászsalsószentgyörgyről